

Barndomsåren i Sigbet

Solen håller på att gå ned bakom de gröna kullarna. Processionen av trötta män, kvinnor och barn följer den stilla flytande ån. Det enda som hörs är de hasande stegen och käpparnas skrapande mot stenarna. Hur många är de? Människor klädda i trasor med byten över axlarna och vandringstavlar i händerna. Kvinorna bär på sina spädbarn, de äldre syskonen på de yngre och männen stöder gamlingarna. Ingen pratar. Det som skall sägas är sagt, det är bara den allt över-skuggande tröttheten som är kvar.

Vart skall de? Hittar de ett hem? Får de stanna kvar? De tror det. Men jag ser framför mig hur denna bild upprepas gång på gång, judar med byten och vandringstavlar. Jag är en av dem, samtidigt som jag står utanför och betraktar det hela.

Drömmen. Jag vet inte längre om det var min mor som drömde den eller om det var jag. Eller en urmoder i tidernas begynnelse. Vartför ser jag dessa bilder nu, när jag vill berätta om min barndom i den gudsförgäta lilla staden i ett av Karparernas avlägsna hörn?

Jag bodde i Sigbet. Den lilla staden i Transsyvanien låg vid foten av ett berg, omgiven av vattendrag. Floden Iza tömde sina letiga vattenmassor i den källklara Tisza-floden och vattnet flöt sedan i två armar runt staden

som låg som på en ö. Luften var tunn och genomskinlig och fick allting att komma nära. Den djupa grönskan på bergslutningen, avbruten av gläntor där korna betade, och de folkdrätsklädda bönderna som vaktrade fåren syntes på armslängds avstånd. En liten stad omgiven av trädgårdar, där träden på hösten dignade av mogna äpplen och valnötter.

Stadens hjärta var parken, med prunkande rabatter på somrarna och ett mjukt vitt snötäcke på vintern. Runt parken rörde sig det sömniga småstadslivet. Människor på väg till kyrkan, till biografen, till apoteket, till banken, till skolan, till slaktaren, till konditoriet. Allting fanns runt parken och ingen hade bråttom.

På de grusade gångarna i parken gick den katolska processionen på palmsöndagen. Jungfru Maria tronade under den röda baldakinen, småpojkar i vita skjortor svängde rörelsekaren framför den lilaklädda prästen och menigheten gick bakom, sjungande och vinkande med palmkvistarna. Där höll den svartklädda grekisk-ortodoxa församlingen gudstjänst framför det jättelika korset av is på trettondagen. Och där gick judarna i sina fotsida kaftaner, vita strumpor och pälsbrämade hattar på sabbaten och de judiska helgerna. Då var de flesta jaluerna neddragna i de omgivande affärerna. Av stadens cirka 30 000 invånare var nästan hälften judar, och många av dem var köpmän.

På eftermiddagarna spelade militärörkesteren i den lilla paviljongen. Runtomkring, på de vita bänkarna, satt äldre par och lyssnade. Hembiträden drog barnvagnar

och höll ett öga på de äldre barnen medan de bekantade sig med soldaterna. Småpojkar i sjömanskostymer sprang efter sina tunnband och småflickor i vita sockor och lackskor vyssjade sina dockbarn.

En tiggare brukade lämna parken just när militär-orkestrern intonerade den avslutande marschen. Det var tecknet för butiksägarna på Storgatan att klockan närmade sig sju och affären kunde stängas. En och annan hade redan börjat dra ned de tunga jalousierna framför skyltönstren och väntade nu bara på att kyrkklockan skulle slå.

Min mor och jag brukade sitta i farbror Samuels tygaffär och vänta på far, som skulle hämta oss så snart han var färdig med sitt arbete. Det var tradition att avsluta eftermiddagen hos fars äldsta bror. Jag kände alltid spänning när jag fick komma in bland alla dessa färggranna tyger, blanka och blommiga, mjuka och silkiga. Jag visste jag skulle få några tygprover, som mamma kunde sy dockkläder av.

Kyrkklockan började slå. Ljudet av jalousier, droskor mot stenväggen, människor på väg, allt detta följde oss medan vi började promenaden hemåt. Vi lämnade Storgatans tvåvåningshus och svängde österut mot Professorsgatan. Nu blev det tystare omkring oss, bara klockklangens följde våra steg. Vi gick förbi lärarseminariet och de trevliga villorna med sina små planteringar framför. Vi kom fram till korsningen där staden slutade.

Den stenlagda vägen svängde till höger, och sedan tillbaka till staden. Framför oss låg trädgårdsmästarens

och öde gården, till vänster fanns sjukhusområdet, medan stenvägen trottor framför staketet. Den här gatan, som hade namn efter sjukhuset, fortsatte mot landsvägen, som i sin tur ledde till de oralliga byarna i länet.

Vi bodde på Sjukhusgatan 33, mitt emot mentalsjukhusets park. På vår sida av gatan fanns det ingen trottoar. Vi följde den smala upptrampade stigen mellan det grå staketet och den leriiga vägen till den röda porten, ingången till mitt barndomshem, till mina minnen.

Minnen. Ett minne som snarare är minnet av en berättelse. Händelsen har förbleknat. Jag ser mig själv stå i mina föräldrars rum, tjutande av ilska. Det är morgon, sängarna är obäddade, jag är knappa två år. Far vill att jag skall borsta tänderna, men jag vill inte. Han står med borsten i handen, jag nekar. Två viljor som bryts mot varandra. Jag vet ännu inte om det, men utgången är given. Han är den starkare. Jag får smisk på stjärten, jag gråter, men jag vill ändå inte. Far arbetar upp sig, blir argare och argare, jag trotsigare och trotsigare. Han slår och slår tills mor kommer och räddar mig. Borstrade jag tänderna sedan, eller inte? Jag minns inte. Men jag minns att jag fick be om ursäkt och lova att aldrig mera vara uppstudsig.

Mitt tidigaste minne. Jag var tre år och skulle börja i lekskolan. Glädjen var stor, jag hade ännu inga syskon och saknade lekkamrater. Mor följde och hämtade mig, men jag protesterade. De flesta barnen, som var äldre än jag, gick ensamma till lekskolan och det var viktigt för mig att vara lika duktig som de. Jag grät och bönade, och